

A MAGYAR MADÁRTAN 150 ÉVE

Óriások vállán

„Óriások válláról távolba látok” – Sir Isaac Newton hasonlóan fogalmazott 1675-ben egy Robert Hooke-nak írott levelében, s ez azóta közismert mondássá vált. Nem véletlen: évszázadtól és tudományterülettől független, hogy elődeink összegyűjtött tudására épül gondolkodásunk és munkánk, ami nélkül nem érhettük volna el azokat a magasságokat, ahonnan ma egy-egy kérdéskörre ráláthatunk. Sorozatunk ezen fejezetében megismerhetünk olyan neves – és részben kortárs – madarászokat, akik az elődök nyomdokain jártak és járnak a mai napig. Munkájukat – éppúgy, mint azokét, akikről itt nem tudunk írni – e cikk szerzőjeként én is folytatni igyekszem. Nem véletlen, hogy épp ezzel az idézettel indul az egyik előkészületek alatt álló könnyűzenei művem is.

Romok alól a fényre

A természet szüntelen utat tör magának. Még a legerősebb, emberi kéz emelte építmények sem örök életűek, de a romok közül növények hajtásai bújnak elő. Sajnos a háborúk pusztításai következtében csaknem szó szerint megelevenednek ezek a képek.

A második világháború után a Madártani Intézet újjászervezésében alapvető fontosságú szerepe volt *Vertse Albertnek*, aki nagycsaládba született, hatodik gyereként. Gimnáziumi tanulmányait Nyíregyházán kezdte meg, majd később Budapesten fejezte be. Közben kipróbálta az asztalos mesterséget is, mert rossz tanulmányi eredményei miatt apja inasnak adta. A madarak azonban már fiatalon érdekelték, első művét 18 éves korában írta meg a témában [1]. 1934-ben szerezte meg doktorátusát és ugyanebben az évben került a Madártani Intézethez, ahol Csörgéy Titusz madártelepítési és madárvédelmi munkáját vette át. A nagymester irányításával madárillusztrációkat is készített. Második felesége révén Fekete István író sógora volt, akivel gyakran együtt járták a természetet. Fekete István nagy hatással volt Vertse Albert fogalmazásmódjára, szövegei olvasmányosak, akárcsak az íróé. Rajzai folyóiratokban is megjelentek, Schenck Jakab turultanulmányát is ő illusztrálta [1]. Madárvédelmi és ragadozó madarak röpképeit bemutató plakátokat is készített. Rövid megszakítással 1946 és 1970 között a Madártani Intézet igazgatója volt. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum ideiglenes vezetőjeként *Keve Andrást* váltotta 1949-ben, aki szintén jelentős tevékenységet vállalt a Madártani Intézet újjáélesztésében, főként könyvtári állományának megújításában. Kleiner Endreként született Budapesten és csak 1942-ben változtatta nevét Keve Andrásra. Édesapja banktisztviselő volt, az ő nyomdokain járva jogi doktorátust szerzett [1]. Ekkorra azonban már a Madártani Intézet munkatársa volt, így a természettudományok területén folytatta tovább tanulmányait, melynek eredményeként 1935-ben második doktorátusát is megszerezte. A Madártani Intézet volt első és egyetlen munkahelye. Hazai és nemzetközi kapcsolatai segítettek a magyar madártan újbóli felvirágoztatását. Feladatai közé tartozott a könyvtári állomány gondozása és fejlesztése (jelentős idegen nyelvű magánkönyvtára is volt). Többek között ilyen irányú tevékenysége iránti tisztelgésként 2008-ban a madártani és természetvédelmi szakkönyvtár felvette nevét. A Magyar Madártani Egyesület alapító tagja volt, amely intézmény a nyolcvan éves Madártani Intézet civil alapokon szerveződő utódja lett [2].

Az 1974-ben alakult szervezet első elnöke *Jánossy Dénes* lett. 1926-ban született Budapesten. A madarak és az őslénytan már korán felkeltették érdeklődését.

1949-ben természetrajz-vegytan és geológus szakokon szerzett végzettséget. Paleontológiai kutatásai révén ismerte meg nevét és munkásságát a világ [1,3]. Számos ásatást szervezett, ahol a Kárpát-medence egykori gerinces faunájának maradványait tárták fel. Ezek közül az egyik legfontosabb az Istállós-kői barlang leletanyaga, ahonnan Kretzoi Miklós emlősszakértő mellett Jánossy Dénes madártani leletein keresztül ismertük meg a terület két-három millió évvel ezelőtt élt gerinces faunájának összetételét [4]. Mindemellett jelentős mértékben fejlesztette a Magyar Természettudományi Múzeum csontgyűjteményét az ásatásokon talált, valamint elhullott madarak csontjaival is. A csontok tárolásra való előkészítése nem volt épp a legkellemesebb tevékenység, erőteljes szaggal járt, ezért Jánossy Dénes szinte mindig zárt ajtók mögött dolgozott [2]. Azonban bárkivel, aki őt felkereste, mindig nagyon segítőkész volt; tanítványai, munkatársai az ásatásokon és a mikroszkóp mellett is sokat tanultak tőle. A természetvédelem iránt is elkötelezett volt. A ragadozó madarak védelme érdekében tett erőfeszítései közül kiemelendő az ürge védetté nyilvánítása, mely emlős a hazai ragadozó madárfajok egyik fő zsákmányállata [3].

Határtalanul

Nem szabad elfeledkeznünk azokról a honfitársainkról sem, akik hazánktól távolabb folytatták ornitológiai tevékenységeiket, miközben mindvégig megmaradt nemzeti identitásuk és magyarnak vallották magukat. Volt, akit a sors vezetett erre az útra, de jó néhányan az '50-es évek megnehezedett politikai viszonyai következtében látták jobbnak külföldön folytatni életüket és munkásságukat.

Az 1956-os események után többek között *Farkas Tibor* is úgy döntött, hogy Bécsben próbál szerencsét, de addigi élete során már máskor is kijutott számára a megpróbáltatásokból. Huszonhárom éves korában

négy évre hadifogságba került, ahonnan csak 1948-ban térhetett vissza. Ekkor iratkozott be az egyetemre, biológia-földrajz szakra. A kor meghatározó zoológusa, Dudich Endre irányításával készítette el „Magyarország ornithográfiája” című kandidátusi értekezését [5]. Ez a munka sajnálatos módon Budapesten elveszett, azonban Farkas Tibor több nyelven is jól tudott, köztük németül is, ezért nem okozott gondot neki Bécsben ismét megírnia a korábbi munkát, amelyre egy éves Rockefeller-ösztöndíjat is kapott. Még idehaza a rigókkal (*Turdinae*) kezdett foglalkozni, amely vonalon tovább folytathatta kutatásait Dél-Afrikában (illetve Afrika különböző területein) is. A kövirigókról (*Monticola*) készített tanulmányai többségét angol és német folyóiratokban közölte. Madagaszkári kutatásai során új fajt írt le [6], melyet C. W. Bensonról nevezett el, aki jelentősen támogatta kutatásait (jelenleg a Sharpe-rigó alfaja, *Monticola sharpei bensoni*). Élete végéig a Dél-afrikai Köztársaságban lakott és dolgozott, de többször látogatott haza és kapcsolatait a távolból is ápolta. 1996 augusztusában hunyt el. Hamvait afrikai otthonának kertjében, augusztus 20-án, a magyar nemzet ünnepének napján szórták szét [5].

A forradalmi eseményekben való részvétel miatt *Szijj József* is Ausztriába menekült, ahonnan Keve András közbenjárásával a bonni, majd a stuttgarti múzeumban kapott állást [1,7]. Ösztöndíjak segítségével a radolfzelli madárvártán, Konrad Lorenz vezetésével dolgozott 1969-ig. Ezt követően, immár német állampolgárként, 1992-es nyugdíjazásáig Essenben volt professzor. Madártani kutatásai során főleg vízi madarakkal, azon belül is récékkel foglalkozott. Tanulmányozta a madarak táplálkozásbiológiáját is, bár az esseni évek alatt eltávolodott az ornitológiától, s szinte kizárólag a sáskákat kutatta. Hazai kapcsolatait rendszeres levelezéssel tartotta fenn és többször visszalátogatott szülőföldjére. Ilyenkor gyakorta felkereste azokat a helyeket is, ahol korábban madarászott [7].

Udvardy Miklós abból a szempontból szerencsésebb helyzetben volt, hogy a pályája elején kínálkozó szakmai lehetőségeket elfogadva, már fiatalon külföldön kezdte meg kutatói pályáját; s ezt követően is számos lehetőség nyílt meg előtte. 1919-ben született Debrecenben, s már hét és fél éves korában elhatározta magát az ornitológia iránt, amikor Herman Ottó a Madarak hasznáról és káráról című könyvét kezébe vehette [1,8]. Nagy hatással volt tudományos érdeklődésének kialakítására a szünbiológia (egyed feletti szerveződési szintek folyamatainak biológiája) hazai megteremtője, Soó Rezső.

1948-ban magyar állami ösztöndíjat szerzett finnországi madártani kutatásokra [1,8]. A hazai helyzet változása nyomán úgy határozott, hogy az ösztöndíj lejártával nem tér vissza, hanem Uppsalában, majd Svédországban folytatja munkásságát. Ott meg is házasodott, és feleségétől később három gyermeke született. Svédországból családjával együtt 1952-ben Kanadába költöztek, ahol sokat segített az '56-os forradalom után oda menekült tanároknak. Mindig akadtak magyar tanítványai is és Udvardy igyekezett velük az európai kutatási irányzatokat megismertetni és alkalmazni [8]. A '60-as évek elején az Egyesült Államokban telepedett le végleg családjával és 1966-tól a Sacramentoi Egyetem professzora lett. Ekkorra már két jelentősebb madártani vonatkozású, de tágabb értelemben állatföldrajzi munkája jelent meg, melyeket 1969-ben a Dinamikus Állatföldrajz (eredetije: Dynamic Zoogeography) című alapvető fontosságú könyv követett [8]. Magyar nyelven, a szerző fordításában és Varga Zoltán professzor lektorálásával 1983-ban jelent meg. Munkásságát világszerte elismerések övezték. 1980-ban a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) munkatársa lett. Elké-

szítette a világ vegetációtérképét is, de sajnos a hozzá kapcsolódó elemző munka már nem készülhetett el. A '80-as évek második felének politikai viszonyai már lehetővé tették, hogy rendszeresen hazalátogasson. A Magyar Természettudományi Múzeum részére értékes könyveket és folyóiratokat juttatott el, amiért emléklappal tüntették ki. [1,8]. 1998-ban váratlanul bekövetkezett halála megrázta a világ tudományos közéletét is. Sacramentóban temették el, sírkövén a magyar hazafi („Hungarian patriot”) felirat olvasható [8]. Munkássága előtti tiszteletből 2018-ban a Debreceni Egyetem Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszékének szemináriumi termét róla nevezték el, így a debreceni származású kutató ismét hazatért.

Udvardy Miklós diákkorában, az akkor már idősödő Nagy Jenővel rendszeresen tanulmányozta Debrecen és környéke, valamint a Hortobágy madarait. (A puszta egyik nevezetességének is tekinthető tűzokot mutatja be keretes ismertetőnk.) Doktori értekezését is ez utóbbi terület madárvilágáról írta. Nagy Jenő abban a szerencsés helyzetben volt, hogy a Nagyerdei körúton lévő házának kertjéből figyelhette meg az út túloldalán elterülő erdő madarait. Ezeket a tapasztalatokat az erdő madarairól szóló könyvében másokkal is megosztotta. Egyik legjelentősebb műve az Európa ragadozó madarai című könyv. (Érdekes egybeesés, hogy névrokonként, első tudományos munkámat én is a ragadozó madarakkal kapcsolatban írtam, 70 évvel később.)

Tanítványokból mesterek

Az eddig említésre került személyek közül többeket is mestereiként, barátaiként vagy kollégáiként említ Schmidt Egon önéletrajzi művében [2], akinek életútja igen rögzösen vezetett a Madártani Intézethez, miközben elszántsága aziránt, hogy ornitológus legyen, mindvégig töretlen volt. Már gyerekkorától fogva

TÚZOK (*Otis tarda*)

Európa legnagyobb röpképes madara. A természetvédelem kiemelkedő faja, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, valamint a Körös-Maros Nemzeti Park címermadara. Világszerte veszélyeztetett faj, így az állomány megőrzése céljából igen jelentős hazai populációja. A dévaványai tűzokrezervátum 1975-ös megalapítása után, a keltetési és fiókanevelési programokkal sikerült stabilizálni a hazai állományt. Magyarországon fokozottan védett faj (eszmei értéke 1 000 000,- Ft).

A tűzok az Eurázsiai sztyeppzóna ritka, de jellegzetes madara. A füves puszták jelentik természetes élőhelyét, de a mezőgazdasági területekhez is alkalmazkodni képes. Tavasszal jellegzetes módon („dürgés”) választanak párt. Az elmúlt évszázadok során a kakasok vadászata következtében a tűzok poligámmá vált. Egyszerű fészke mindössze egy talajmélyedés, amit legtöbbször a mezőgazdasági művelésű terület és a gyepek határán alakít ki. A tűzok későn, 4-6 éves korában válik ivaréretté. Fészkelja 1-3 tojásból áll. A fiókák fészekahagyóak, de a kikelés utáni időszak elején a tojó segíti táplálkozásukat. Táplálkozása sokrétű, magvakat, leveleket, ízeltlábúkat és akár kisemlősöket is fogyaszt. Télen sokszor az őzekhez csapódik, a hó alól kikapart repcét, lucernát fogyasztja. A fiókák eleinte főleg rovarokat, később azonban egyre inkább növényi eredetű táplálékot esznek. Testhossza 75-105 cm, szárnyfesztávolsága 190-260 cm. A kakasok nemcsak külsejükben, hanem tömegükben is jelentősen különböznek a tojóktól, előbbieik tömege 6-8,5 kg, utóbbiaké átlagosan 3,8-4,4 kg.

Hazánkban rendszeres fészkelő és egész évben megtalálható, állománya növekedést mutat, 1200-1600 egyed körüli rehető. 1951 óta 630 példányt gyűrték meg Magyarországon, melyből 3 egyed hazánkban, 1 pedig külföldön került meg (Albániában, 675 km távolságban). Az eddigi legidősebb gyűrűs madár közel 9,5 éves volt.

(Forrás: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (2019) Magyarország madarai: Tűzok. <http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-otitar>)

megfigyelte a madarakat. Habár nem egyenes út vezetett a hőn áhított munkahelyhez, bármerre is sodorta az élet, mindig madarászott is. Még a mezőtúri munkaszolgálat alatt is. Igyekezett rendszeresen tartani a kapcsolatot az Intézetben dolgozó barátaival és érdekes megfigyeléseit hozzájuk is eljuttatta. Első közleménye is így született. Volt vasutas és az állatkertben is hosszabb ideig dolgozott, ahol azokkal az élőlényekkel került kapcsolatba, amelyeket egyébként is szeretett. 1965-ben jött a fordulat, amikor egy nyugdíjazás végett megüresedett állást ajánlottak fel a Madártani Intézetből [2]. Ekkor már majd egy évtizede, ha nem több, hogy külső munkatársként rendszeresen végzett kutatói munkát is. Amikor csak tehette, terepre is kijárt madarászni és gyűrűzni. Schmidt Egon többször is próbálkozott az egyetemi felvétellel, de eredményei ellenére mindig elutasították jelentkezését. Az '56-os forradalom után számos barátja, többek között Farkas Tibor és Szijj József is külföldre ment, akikkel rendszeresen tartotta a kapcsolatot. Az 1974-ben megalakult Madártani Egyesület alelnöke lett, azonban fájó pont volt életében a Madártani Intézet ily módon történő „átváltása”, hiszen számára már nem ugyanazt jelentette [2]. A '60-as évek közepétől rendszeresen részt vett ismeretterjesztő művek, televízió- és rádiófelvételek készítésében, melyekben megfigyelését is felhasználta. Megjelent közleményinek száma eléri a több ezret, köztük megannyi gyerekeknek szóló írással. Természetvédelmi és írói-művészeti munkásságát több kitüntetéssel is elismerték. Ezek közül előbbi tevékenységért 1993-ban Pro Natura-díjat, majd utóbbiért 2009-ben Kossuth-díjat kapott. Mai napig aktívan ír, a 2017-ben megjelent életrajzi könyve a 95. az önálló kötetek sorában, mely korántsem kis szám, mégis eltörpül az összes közleményeinek száma mellett.

Az '56-os forradalom sokak életében meghatározó volt. Közéjük tartozik a később kiváló ornitológus és biológia tanár *Legány András* is. A debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban érettségizett a forradalom évében, szeptemberben pedig az ELTE hallgatójaként kezdte meg tanulmányait. Az október 23-i felvonulás után, társaival együtt a Magyar Rádióba szerettek volna bejutni, de a sortűz során egy lövés súlyosan megsebesítette. Felépülve biológia-földrajz szakos tanári diplomát szerzett, majd Dudich Endre professzor vezetésével doktorált [9]. Ezt követően Keve András témavezetésével a biológiai tudomány kandidátusa fokozatot is megszerezte. A madarakkal még hetedik osztályos korában került kapcsolatba, amikor egyik osztálytársa egy tojásokkal teli tengelic (*Carduelis carduelis*) fészekre hívta fel figyelmét, ami „örökre elvarázsolta” és ettől kezdve csak a madarak érdekelték. 1978-tól a Hortobágyi Nemzeti Park

munkatársa lett, majd kilenc év elteltével a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola állattani tanszékén rendszertant és természetvédelmet oktatott. Terepgyakorlatokon és madarász táborokban számtalan tanítványával ismerette és szeretett meg a természetet, akik közül sokan a természetvédelemben dolgoznak vagy katedrájuk van valamilyen oktatási intézményben. Munkásságából a tanítványaira és azok elért eredményeire a legbüszkébb. Főiskolai tanárként ment nyugdíjba. Kutatásaira a közöség-ökológiai szemléletmód a jellemző, abból kiindulva, hogy az élőhelyek védelmével, változatosságuk fenntartásával az állatvilágukat és így a madarakat is védeni tudjuk. Több elismeréssel is jutalmazták munkásságát: 1992-ben Pro Natura-díjat kapott, majd tíz évvel később a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki a természetvédelemben és az ornitológiában kifejtett több évtizedet átölelő, iskolateremtő pedagógiai munkásságának elismeréseként [10]. Jelenleg az MME Tiszavasvári Helyi Csoportjának elnöke.

Legány András régi jó barátja a Debreceni Egyetem emeritus professzora, *Varga Zoltán*, aki szintén a Fazekas Gimnáziumban érettségizett. Jóllehet Varga professzor úr a hazai és a nemzetközi tudományos életben, mint lepkész vált ismertté, azonban széleskörű a tudományos érdeklődése és sokirányúak a kutatásai, így tulajdonképpen a teljes zoológia területén kiemelkedő a szakmai jártassága. Varga Zoltán pályája több ponton is kötődik a magyar madártanhoz. Gimnazista korában nagy hatással volt rá Chernel István Magyarország madarai című munkája, valamint azok a madártani könyvek, melyeket Nagy Jenő megőrzésre hagyott Varga Zoltán hajdani első német tanáránál, Hettesheimer Ernőnél. Annak bizonyítékául, hogy „milyen kicsi a világ”, a következő történetet szeretném elmesélni. Legány

András az ELTE másodéves hallgatójaként, éppen ugyanakkor volt Jósmafőn terepgyakorlaton, ahol az elsőéves KLTE biológia-földrajzos Varga Zoltán szintén terepgyakorlaton volt. Egy, a karsztfennsíkon tett közös terepbejárás maradandó élményei hatására döntötte el, hogy részletesen feldolgozza ennek a páratlanul fajgazdag területnek egyenesszárnyú- és lepkefaunáját, ami a későbbi nemzeti park területkijelöléseivel is alapvető adatokat szolgáltatott. A régi baráttal való találkozás és a közös felderítés hatására azóta, ha teheti, minden évben felkeresi a területet. Lepkefaunisztikával és -taxonómiával kezdte, az állatföldrajzban Gustaf de Lattin genetikai megalapozású történeti szemlélete, a fajképződés kutatásában pedig Zdravko Lorković munkássága volt számára a példa. A Kárpát-medence és a Balkán-félsziget faunatörténeti kapcsolatainak feltárásában, majd az eurázsiai arid hegyvidékek kutatásában ért el jelentős eredményeket (kandidátusi, majd akadémiai doktori értekezés). Több évtizedre terjedő kutató és tanári munkásságáért, iskolateremtő tevékenységéért, a hazai és európai természetvédelemben elért eredményeiért 1995-ben Pro Natura-díjat, 2005-ben a Magyar Tudományos Akadémia Eötvös-koszorúját, majd 2018-ban a legrangosabb hazai tudományos elismerést, a Széchenyi-díjat vehette át. Mindemellett a képzőművészetekben és sportokban is jártas, bel- és külföldön több akvarell-kiállítása volt, több cikkét, könyveit, ezek között az Állatismeret című könyvét saját rajzaival illusztrálta, amelyből generációk tanulták meg a hazai fajokat, köztük a madarakat is. A rovar-tani kutatások mellett az MME örökös tagja, 1989 és 2007 között a Hajdú-Bihar Megyei Helyi Csoportjának elnöke volt. Ezalatt az idő alatt jelentősen hozzájárult az Egyesület ismertségének növeléséhez különböző programok, találkozók, szakkörök létrehozásával. Az állatrendszertani és zoogeográfia kutatásai kapcsán számos tanítványát kalauzolta a madárvilág tanulmányozásának megannyi ösvényén (köztük a szerző doktori témavezetője is).

A Madártani Intézetnek, illetve később a Magyar Madártani Egyesületnek a természetvédelemben és a madarak védelmében túlmenően, azok viselkedésének, ökológiájának tanulmányozása is kiemelt feladata.

Az egyik leggyakrabban megfigyelhető jelenség a madárvonulás, melynek kutatására hazánk számos pontján állomások létesültek. Az egyik legrégebbi ilyen intézmény az Ócsai Madárvárta, amelynek aktív vezetője Csörgő Tibor. A 36 éven át folyó kutatások során közel 200 faj fél milliós egyedszámát gyűrték meg a területen működő kutatók [11]. Számos, a hazai madárfaunára új faj került meg az Öreg-turján mozaikos élőhelyeiről, ahová többek között Szijj József és Schmidt Egon is előszeretettel járt madármegfigyelésekre. A terület eredeti állapotának visszaállítása a '80-as évek elején kezdődött meg. Csörgő Tibor mint

fiatal, lelkes madarász és egyetemi doktor, az ELTE munkatársaként vetette bele magát a munkálatokba. Napjainkban is állnak azok a fák, melyeket akkor ültettek, miközben fokozatosan eltűntek a tőzgebányászat és mezőgazdasági művelés okozta tájsebek, visszatelepült az eredeti növényvilág.

A hazai madarászatba Szentendrey Gézával való ismeretsége után kapcsolódott be. Az MME alapító tagjaként 1974 óta részese a hazai madártani eseményeknek. Az Ócsai Madárvárta 1983-as beindítása előtt is rendszeresen szervezett madárgyűrző táborokat főként a Velencei-tavon, valamint több külföldi tábornak és expedíciónak volt beindítója, szervezője. A nádasok madarainak kutatására, gyűrzésére akkoriban kevesen fordították figyelmüket. Csörgő Tibor azonban az elsők között látta meg az ebben rejlő lehetőségeket, így indult a dinnyési tábor, ahol mindjárt az első évben olyan ritkaság került meg, mint a csikosfejű nádiposzáta (*Acrocephalus paludicola*). 24 éven keresztül volt az MME Gyűrző és Vonuláskutató Szakosztályának elnöke. Egyik szerkesztője volt a 2009-ben megjelent, 100 évnyi madárvonulás-kutatást összegző Ma-

gyar Madárvonulási Atlaszban. Az Ornis Hungarica főszerkesztőségét 2012-ben vette át. Az ELTE oktatójaként, számos tudományos diákköri és szakdolgozat témavezetéséért 2004-ben Tudományos Diákkör Emlékéremet, 2005-ben Mestertanár Aranyéremet kapott. A természetvédelemben elért eredményeiért, ismeretterjesztő munkásságáért, illetve a magyarországi madárgyűrzés fejlesztéséért, táborok létrehozásáért 2006-ban Pro Natura-díjjal tüntették ki.

Azon személyek névsora, akik munkásságáról bőven lehetne még írni, itt nem ér véget. Ezt részben mások már megtették helyettem és a terjedelmi keretek most ennyit tettek lehetővé.

NAGY JENŐ

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megköszönni Varga Zoltánnak és Csörgő Tibornak azokat a személyes találkozókat, amely beszélgetések alkalmával az írásom színesítésére felhasználható, általuk megélt eseményekről, kapcsolatokról esett szó. Továbbá köszönöm Legány Andrásnak, hogy kiegészítéseivel támogatta ezt a munkát: „Jó, hogy már a madarászok körében is csaknem elfeledett dolgok ismét előkerülnek.”

IRODALOM

- Magyar, G. 2018. Magyarországi ornitológusok életrajzi lexikona. *Magyar Természettudományi Múzeum*, Budapest.
- Schmidt, E. 2017. A talicskától a Kossuth-díjig. *EX-BB Kiadó*, Budapest.
- Gasparik, M. 2015. Jánossy Dénes (1926–2005), az ornitológus, természetvédő és őslénykutató. *Annales Musei Historico-Naturalis Hungarici* 107: 191–206.
- Jánossy, D. 1977. A hazai barlangok gerinces őslénytani kutatása. *Karszt és Barlang* 16: 39–42.
- Nagy, É. 1998. Dr. Farkas Tibor (1921–1996). *Aquila* 103/104: 155–157.
- Farkas, T. 1971. *Monticola bensoni*, a new species from South-Western Madagascar. *Ostrich* 42: 83–90.
- Schmidt, E. 2010. Prof. Dr. Szijj József (1927–2010). *Madártávlat* 17: 34.
- Kádár, Z. 2000. Udvardy Miklós (1919–1998). *Aquila* 105/106: 173–175.
- Ésik, S. 1997. Dr. Legány András. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Almanach* 6. kötet.
- Péchy, T. 2003. Szívből gratulálunk. *Madártávlat* 10: 7.
- Csörgő, T. és Harnos, A. 2018. Az Ócsai Madárvárta működése és fontosabb kutatási eredményei. *Rosalia* 10: 929–960.

KÉPEK

- Túzok (*Otis tarda*) Vörös Könyv Muray Róbert
- Fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) A madarak hasznáról és káráról Csörgő Titusz
- Csíz (*Carduelis spinus*) A madarak hasznáról és káráról Vezényi Elemér
- Kenderike (*Carduelis cannabina*) A madarak hasznáról és káráról Vezényi Elemér
- Tengelic (*Carduelis carduelis*) A madarak hasznáról és káráról Vezényi Elemér
- Aranyos sármány (*Emberiza aureola*) Avifauna neerlandica, Csörgő Titusz
- Karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*) Avifauna neerlandica, Csörgő Titusz
- Keresztesőrű (*Loxia curvirostra*) A madarak hasznáról és káráról Csörgő Titusz

A tűzok fényképét Borza Sándor készítette.